

“KASPI” QƏZETİNDƏ HADİSƏ VƏ FAKTLARA TƏHLİLİ MÜNASİBƏT

Yeni “Kaspi” qəzeti publisistikanın təhlili imkanları ilə özünün klassik maarifçilik vəziəsini bu gün də şərəflə yerinə yetirir. Ümumiyyətlə, maarifçilik ideyası heç vaxt köhnəlmir. Dünyanın siyasi gedişlərində demokratik dəyərlərə qovuşmaq iki aspektdə özünü göstərib: inqilabi yolla və maarifləndirmə prosesi ilə. Əsrlərin təcrübəsi göstərir ki, inqilabi yolla dəyişənlər heç də həmişə müsbət nəticə vermir. Bunun ən bariz nümunəsi Kommunist Partiyasının çağırışları ilə bolşeviklərin inqilabi hərəkatı meydana atması və bu inqilabın nəticəsində hakimiyyətə gələnlərin 70 il müddətindəki saxta ideologiyası oldu.

Maarifçilik cəmiyyətə hakim dairələrdən tutmuş, adi insanlaradək hər kəsə demokratik dəyərləri dərk etməyi öyrədir. Xüsusilə, tirajlanan sözün sahibi olan mətbuatın meydana gəlməsi ilə bu proses daha mükəmməl həyata keçməyə başladı. Təsadüfi deyil ki, demokratik mətbuatın əsas funksiyaları sırasında maarifləndirmə xüsusi yer tutur. “Maarifləndirmə” funksiyası cəmiyyət həyatında gedən proseslərin KİV-in köməyi ilə qavranılmasında özünü göstərir. Bu mənada hər hansı qəzet yazısının, yaxud hər hansı televerilişin bir vəzifəsi də tamaşaçını (oxucunu -A.V.) maarifləndirmək, ona bilgi vermək, elmi dünyagörüşünü artırmaq, auditoriyanı dünya mədəniyyətinin nailiyyətləri ilə tanış etmək, onda yüksək zövq tərbiyə etməkdir” [2, s.232]. Əlbəttə, jurnalistika nəzəriyyəçisi Qulu Məhərrəmlinin bu fikirləri tamamilə doğrudur. Amma bir də əlavə edək ki, KİV, xüsusilə onun ilkin vasitəsi olan qəzet bundan başqa maarifçilik missiyası ilə oxucuda Vətən sevgisi, vətəndaşlıq ləyaqəti, klassikamıza, ədəbi-mədəni dəyərlərimizə bələdlik, milli-mənəvi dəyərlərimizi qorumaq və onu zənginləşdirmək və s. kimi onlarca digər vəzifələri də öhdəsinə götürür. Azərbaycanın klassik jurnalistləri H.B.Zərdabi, U.Hacıbəyli, C. Məmmədquluzadə, Ə. Ağaoğlu, M.Ə. Rəsulzadə və digərləri mətbuatın bu funksiyalarından maksimum istifadə edərək xalqa öz sözünü demişlər.

Əslində Azərbaycanda XIX əsrin II yarısından formalaşan maarifçilik hərəkatı birbaşa “Əkinçi” qəzeti ilə daha səmərəli şəkildə meydana çıxır. M.F. Axundov, S.Ə.Şirvani, N.B.Vəzirov kimi maarifçi şəxsiyyətlər ölkədə qəzet yaratmaqda maarifçiliyi məqsəd kimi nəzərdə tuturdular.

Maarifçilərin mövzuları çoxcəhətli idi. “Azərbaycan yazıçılarının bir hissəsi mətbuat, nəşriyyat ətrafında toplanmışdı... bir hissəsi də daha çox səhnə, teatr sahəsində çalışırdı... Üçüncü qisim yazıçılar isə məktəb ətrafında toplanmış, maarif, təlim - tərbiyə mövzuları üzrə, uşaq ədəbiyyatı sahəsində çalışırdılar. Bunlar müəllim - yazıçılar idilər. Onların bütün yaradıcılıq fəaliyyəti məktəb, maarif tələblərinə uyğunlaşdırılmışdı” [1, s.316]. Klassik yazıçımız, publisistimiz Mir Cəlal Paşayevin bu fikirləri son dərəcə dəqiq olub, bizi bir daha XIX əsrin ikinci yarısında fəaliyyət göstərən maarifçilərimizin yaradıcılığına qaytarır ki, onların da bir çoxu “Əkinçi”dən sonra maarifçilik vəzifəsini çiyinə götürmüş “Kaspi” qəzetinin səhifələrində çıxış etmişdir.

Azərbaycan Rusiya imperiyasının imperiya siyasətinin qurbanı kimi milli kimlik məfhumunu unutmada ikən “maarifçilik hərəkatı xalqın bütün bu məhrumiyətlərə müqavimət reaksiyası kimi meydana gələrək, tarixi yaddaşın itməməsi, ana dilinin, adət və ənənələrin qorunub saxlanması, inkişafı, mənəviyyatın, milli dəyərlərin yaşadılması, bütövlükdə milli şüurun oyanışı və özünüdərk prosesinin güclənməsi üçün mühüm təkanverici rol oynamışdı” [4, s.8].

Göründüyü kimi, maarifçilik özünün klassik mənasında xalqın, millətin tale məsələsi, bugünkü anlamda cəmiyyətin daha səmərəli fəaliyyətini formalaşdıran bir keyfiyyət kimi daha çox və bəlkə də, birbaşa mətbuatla bağlıdır. Bu mənada bir müasir “Kaspi”nin bu sahədəki fəaliyyətinin klassik köklərinə nəzər salmadan elmi tədqiqatımızın əsas mahiyyətini meydana qoya bilmərik. Məhz buna görə də, klassik “Kaspi”nin maarifçilik fəaliyyətinə qısa nəzər salaq. Tədqiqatçılar göstərir ki, “XIX əsrin ortalarından başlayaraq, Avropa və ənənəvi islam mədəniyyətinin qarşılıqlı əlaqəsi və təsirinin genişlənməsi milli ziyalıların formalaşmasını sürətləndirmişdi. Həmin əsrin 40-cı illərində Avropa intellektual sərəvətlərinin ötürücüsü rolunu oynayan birinci nəsil formalaşdırsa, 1870-ci illərə yaxın isə millətin yüksəlişinə can atan, yeni sosial münasibətlərin yaradılmasına və köhnənin dağıdılmasına çalışan ikinci nəsil meydana gəlmişdi” [5, s.234]. Bu nəsil artıq mətbuatın maarifçilikdə misilsiz rolunu hiss etməyə başlamışdı. “Kaspi” qəzeti “Əkinçi”dən sonra maarifçiliyin başında dayanırdı. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, H.B. Zərdabi özü bu qəzetin əsas maarifçi qüvvələrindən biri idi.

Müasir “Kaspi” qəzeti klassik publisistlərimizin hadisələrə analitik təhlil istiqamətindən yanaşma kimi yaradıcılıq ənənələrini bu gün ustalıqla davam etdirməkdədir. Bununla bağlı olaraq, “Kaspi” qəzeti müasir Azərbaycan mətbuatının prinsiplərindən, uğurlarından istifadə edir, jurnalistikanın nailiyyətlərini tətbiq etməklə ^{yeniliklərə} yönəlir. Bu baxımdan digər mətbu orqanlar kimi, “Kaspi” qəzeti də ölkədaxili problemlərə, beynəlxalq münasibətlərə, ölkənin sosial-siyasi, iqtisadi, mədəni, mənəvi məsələlərinə, əxlaqi problemlərə müəyyən rəğbət, münasibət göstərir” [6, s.422-423].

Qəzetin Azərbaycan həqiqətlərinə operativ və təhlili münasibəti bir tərəfdən oxucunu məlumatlandırır, digər tərəfdən bu təhlillərlə maarifçilik işini davam etdirir. Müasir “Kaspi” qəzeti ətrafında aparılan tədqiqatların əksəriyyətində belə cür fikir üstünlük təşkil edir ki, “qəzetin səhifə rubrikaları onun mövzu dairəsinin nə qədər zəngin, rəngarəng olmasını göstərir” [6, s.423].

Yuxarıda qeyd etdik ki, müasir “Kaspi” qəzeti Azərbaycan gerçəkliyinin bir çox sahələrini əks etdirir və bir sıra

hallarda bu gerçəkliyin bəzi faktlarını gündəmdə saxlayaraq xüsusi təhlil materialları ilə bizə çatdırır. Qəzet maraqlı müsahibələr, reportaj və məqalələrlə ayrı - ayrı mözuları çox dolğun şəkildə əks etdirir. Məsələn, qəzetin dərc etdiyi “Həqiqi mənəvi sərvət” [7] adlı bir müsahibə ilk baxışdan adi görünə biləcək bir mövzuya - milli arxivimizin ictimai, elmi, mədəni həyatımızda, tariximizin öyrənilməsində oynadığı rola həsr edilib. Ancaq məsələ orasındadır ki, milli arxiv milli həyatımızın bir çox sahələrinin öyrənilməsi, bir sıra hallarda əsl həqiqətin meydana çıxarılması kimi müstəqillik dövrümüzün vacib problemlərini ortaya qoyur.

“Kaspi” qəzetinin fəal əməkdaşlarından olan Təranə Məhərrəmovə bu müsahibəni birbaşa Baş Dövlət Arxiv İdarəsinin rəisi Ataxan Paşayevdən almışdır. Azərbaycan ictimaiyyəti A. Paşayevi yetkin bir tarixçi alim, ləyaqətli vətəndaş kimi tanıyır və onun arxiv haqqında dedikləri oxucuda heç bir şübhə doğurmur. Çünki idarə rəisi Azərbaycanın qədim dövlətçilik tarixinin bir sıra dəyərli vaxtlarından tutmuş, yaxın keçmişimizi özündə əks etdirən bu qiymətli arxiv haqqında çox maraqlı informasiyalar verir. Rəis belə bir fikir üzərində dayanır ki, uzun müddət imperiya daxilində olduğumuza görə Azərbaycanın çox qiymətli milli sərvətləri - arxivə çevrilməsi materiallar lazımınca qorunmamış, arxivə salınmamışdır. Lakin qazandığımız müstəqillik faktı Dövlət Arxivinin tam və dolğun formalaşmasına hər cür şərait yaratmışdır. İndi Dövlət Milli Arxiv sisteminə 7 dövlət arxivi, 15 filial, Naxçıvan arxivi, 55 şəhər, 32 rayon arxiv şöbələri daxildir [7]. Təkcə bu faktlar onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan artıq öz taleyinin sahibidir. Qəzet öz səhifələrinin birində ekoloji problem və şəhərsalma məsələsini sinxron şəkildə təhlilə cəlb edərək, bu problemin Azərbaycan mühitindəki yerini təhlil edir [8].

Yeni informasiya texnologiyaları və onların Azərbaycanda tətbiqi çox mühüm bir mövzu kimi gündəmdədir. Bu mövzunu qəzet ona görə aktual hesab edir ki, müasir dövrdə adi insanlardan tutmuş, dövlət idarəçiliyinədək bütün sahələrdə informasiya texnologiyalarının tətbiqi olmadan keçinmək mümkün deyil. “Kaspi” redaksiyası bu sahənin mükəmməl bilicisi olan Multimedia Mərkəzinin Prezidenti Osman Gündüzü müsahibəyə cəlb edir və bu sahədəki uğurları, problemləri oxucuya çatdırır. O. Gündüzün rəhbərliyi ilə aparılan monitorinqin nəticələrinə görə Azərbaycan dövlət idarələrinin bir çoxunun məsələyə ciddi yanaşması vacibdir [9].

“Kaspi” qəzeti Azərbaycanın Qarabağ ağrısı kimi bir mövzusunun da nəinki daimi olaraq gündəmdə saxlayır, habelə bu mövzu ilə bağlı çox ciddi formatlarda təhlillər aparır. Qəzet yenə də müsahibə formatında olan “Rusiya Ermənistanı başa salmalıdır ki, proseslər onun xeyrinə getmir” [10] sərlövhəli bir yazıda Ermənistanın iqtisadi cəhətdən çökdüyünü, beynəlxalq aləmdə öz nüfuzunu itirdiyini, Azərbaycanın isə getdikcə daha sürətlə inkişaf etdiyini göstərir və məsləhət görülür ki, bu işğalçı ölkə öz ambisiyalarından əl çəkib əməli dialoqa girməlidir. Müsahibəni qəzet politoloq Rəşad Musabəyovdan almışdır və müsahibənin özünü dəqiq faktları ilə Ermənistanın işğalçılıq siyasətinin beynəlxalq aləmdə pisləndiyini sübuta yetirir.

Qəzetin hadisə və faktlara təhlili yanaşması ilə bağlı yazıları çoxdur. Məsələn, Azər Nəbiyevin “Nəticəsiz görüş” adlı bir səhifəlik məqaləsində Ermənistan - Rusiya münasibətlərinin getdikcə zəiflədiyini sübut edən faktlar təhlilə cəlb edilir. Qəzetin 2010 – 2018 –ci il nömrələrini nəzərdən keçirdikdə biz bu növ yazıların çox şahidi oluruq. Və onu da görürük ki, qəzetin hələ 8, 10 il bundan əvvəl Rusiya - Ermənistan münasibətlərinin qeyri-səmimiyyətini göstərən fikirləri bu ölkədə N. Paşinyan hakimiyyətə gələndən sonra özünü tamamilə doğrultdu. “Kaspi” qəzeti 28 dekabr 2018-ci il tarixli Putin-Paşinyan görüşünün də nəticəsiz qaldığını göstərən təhlili yazılarla çıxışlarını artırdı. “Kaspi” qəzeti bu gün Ermənistanın düşdüyü çıxılmaz iqtisadi vəziyyəti özünün müxtəlif təhlili yazıları ilə oxucuya çatdırır. Qəzet bu gün həmin mövzunu daha intensiv şəkildə işıqlandırır. “Faşist ideologiyasından ilham alan erməni millətçiliyi” [11] sərlövhəli yazıda qəzet rusiyalı tarixçi Oleq Kuznetsovun daşnak-faşist əməkdaşlığını təsdiqləyən yeni tapıntıları ətrafında söhbət açır. Oleq Kuznetsov Azərbaycan jurnalistlərin verdiyi mətbuat konfransında Yerevanda faşist Almaniyası ilə 1941-1945-ci illər müharibəsində əməkdaşlıq etmiş Qaregin Njdey (Tep - Aratunyuna) heykəl qoyulmasını və buna qarşı Rusiya mətbuatının etinasızlığını pisləyərək belə bir düşmənin iç üzünü açır. O. Kuznetsov göstərir ki, postsovet məkanında, xüsusilə Baltıqyanı dövlətlərdə və Ukraynada nasizm və faşizmin bütün hallarını pisləyən Rusiyanın siyasi elitası, Ermənistanda baş verən bu hala heç bir reaksiya vermədi”. Qəzet O. Kuznetsovun fikirlərini olduğu kimi bizə təqdim edir: “Sadəcə, bununla özünün Cənubi Qafqazdakı yaxın müttəfiqi hesab etdiyi Ermənistanı “küsdürmək” istəmədi”, - deyərək qonaq bildirir. Mətbuat konfransında rusiyalı tədqiqatçı alim, Azərbaycan Dövlət Təhlükəsizlik xidmətinin arxivlərində apardığı sistemli elmi tədqiqatın nəticələrini ortaya qoydu. Əldə olunanlar ortaya xeyli sensasiya doğuracaq faktların çıxmasına səbəb olub. Rusiyalı tədqiqatçının sovetlərin xüsusi xidmət orqanlarının arxivlərindən əldə etdiyi qiymətli materiallar faşistlərlə əməkdaşlıq edən erməni təşkilatları barədə dolğun məlumat verir. Sovet təhlükəsizlik xidmətinin arxivləri ermənilərin iç üzünü bir daha üzə çıxarmağa imkan verir. “Bugünkü Ermənistanın əsaslandığı ideologiyanın faşist ideyalarına əsaslandığı aydın görünür. Sənədlərdən məlum olur ki, təhlükəsizlik xidməti əməkdaşları erməni millətçilik nəzəriyyəsinin otuzuncu illərdə nasist xarakteri daşdığını üzə çıxarıb. Zaqafqaziya Sovet Federativ Sosialist Federasiyasının Daxili İşlər Komissarlığının tətbiq edilən sənədlərindən o da bəlli olur ki, erməni millətçiliyinin ideoloqları, Daşnakstüyun Partiyası və şəxsən Njde, faşizmə yaxın olduqlarını bəyan etməyə qədər, sovet xüsusi xidmət orqanları onlara qarşı loyallıq, hətta müsbət yanaşmalar. Lakin elə ki, onlar erməni millətinin ari irqinə və alman nasional –s osializminə yaxın olduqlarını bəyan etməyə başladılar - bundan sonra onların partiyadaşlarına qarşı ciddi tədbirlər start götürdü”, - deyərək tarixçi bildirir: “Lakin elə ki, onlar özlərini Hitlərin bəşəriyyətə nifrət ruhunda tərbiyə verən ideyalarının davamçıları olduqlarını bildirdilər, bundan sonra onlara qarşı repressiyalar start götürdü. Məhz Qaregin Njde və onun çeçakron nəzəriyyəsi (“Tseçakron” (millətçi, xristian və büdpərəst mistizminin irqçi birləşməsi-müə) çekistlərini SSRİ-də yaşayan ermənilərə münasibətini dəyişib”. Bu gün də Qaregin Njdeyə qəhrəman donu geyindirmək, Ermənistanın

nümayişkarənə surətdə ümumi sovet keçmişindən imtina etdiyini, Böyük Vətən müharibəsi veteranlarına tükürdüyünü göstərir” [11].

Belə yazıların qiyməti orasındadır ki, düşmənin düşmən olduğunu rusiyalı tədqiqatçı deyir və buna heç kimin şübhəsi qalmır. “Kaspi” qəzeti Ermənistan rəhbərliyinin yalnız region üçün deyil, həm də öz ölkəsində də təhlükəli siyasət yürütdüyünə dair maraqlı yazılar dərc edir. “Erməni liderlərin şərəf davası” [12] sərəlvhəli yazıda keçmiş və bugünkü prezidentlərin rüşvətxor siması açılır. Məqalədə keçmiş prezident Robert Koçaryanın indiki prezident Nikol Paşinyan tərəfindən təhqir edilməsi və bununla bağlı məhkəmə qalmaqalı Ermənistanın digər rəhbər qüvvələrinin də iç üzünü açır. Bir sıra faktları təhlil edən müəllif sonda yazır: “Bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, Paşinyanın səristəsizliyi, populist bəyanatları Ermənistanı dərin siyasi böhrana sürükləməkdədir. Hakimiyyət hələ də anlamaq istəmir ki, Dağlıq Qarabağ problemi çözülməyə qədər Ermənistanda iqtisadi və siyasi böhran da həllini tapmayacaq. Bundan əlavə, ölkənin xaricdəki nüfuzu aşağı düşməkdədir. Vəziyyət dəyişməyib və Ermənistan əvvəlki tək kimdənsə nəşə ummaq statusundadır. Bu isə dilənçilik siyasətindən başqa bir şey deyil. Bu cür ölkəni və onun başçısını da hazırda heç kəs ciddi qəbul etmir. Paşinyan isə hələ də real vəziyyəti dərk edib, bundan nəticə çıxarmır. Götürək onun ABŞ səfərini. Düzdür, ötən il Sarkisyanın da ABŞ səfəri uğursuzluqla nəticələnmişdi. Ancaq Paşinyandan fərqli olaraq, Sarkisyanı heç olmasa Dövlət Departamenti rəhbərinin müavini qəbul etmişdi. Paşinyanı heç onlar da qəbul etmir. Sözsüz ki, burada Paşinyanın Rusiyaya yönəlmiş bəyanatlar səsləndirməsi, eləcə də, Suriyaya hərbi heyət göndərmək qərarı, eləcə də Ermənistan ərazisindəki Rusiya hərbi bazası ilə bağlı hər hansı bir fikir səsləndirməməsi böyük rol oynayıb. Bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, Paşinyanın ikibaşlı oyunu artıq fiaskoya uğramaqdadır” [12].

Qəzet özünün bir çox digər təhlili yazılarında da gündəmdə olan problem və faktları geniş izahlarla oxucuya çatdırır. Məlum olduğu kimi, 2018-ci il iyulun 3-də Gəncə şəhərində icra başçısı Elmar Vəliyevi onun ətrafındakı polisləri qətlə yetirmək təşəbbüsü baş verdi. İcra başçısı ağır yaralandı, polislərdən ciddi xəsarət alanlar oldu. İcra aparatı qarşısında aksiya cəhdı oldu. Bütün bunlar baş verdi. Lakin Azərbaycanı istəməyən, xarici qrant dəlləlləri bu hadisəni ümumxalq üsyanı, dövlətə qarşı çevrilmiş aksiya kimi qələmə verdi. “Kaspi” qəzeti cəmi 3 gün sonra məsələnin əsl kökünü, hadisənin baş vermə səbəbini və onu törədən kimliyini araşdıraraq “icra başçısına qarşı cinayət məqsədyönlü terror aktı olub” [14] sərəlvhəli təhlili bir yazı ilə hər şeyə aydınlıq gətirib. Qəzet geniş bir məqalədə göstərir ki, cinayəti törətmiş Yunis Səfərov 8 ay İrənin Qum şəhərində yaşayıb və Suriyada döyüş təlimi keçib. Yazının ən maraqlı yerini təqdim edirik.

“Araşdırmalar göstərib ki, Yunis Səfərovun terror aktını törətməkdə əsas məqsədi Azərbaycanda şəriət qanunları ilə idarə olunan islam dövləti qurmaq, bunun üçün bir neçə tanınmış dövlət məmurunu öldürməklə respublikada ajiotaj, kaos, vahimə yaratmaq, nəticə etibarilə hakimiyyətin zorla ələ keçirilməsini təşkil etmək olub. O bu məqsədini həyata keçirmək üçün Müsəlman birliyi hərəkəti adından Azərbaycan vətəndaşlarına videomüraciət də hazırlayıb, onu xarici ölkədə yaşayan məsləkdaşlarına göndərib və iyulun 3-də Gəncə şəhərində törətdiyi terror aktı baş tutacağı halda həmin müraciətin respublikada yayılmasını nəzərdə tutub. Videomüraciətdə Yunis Səfərov “Müsəlman birliyi hərəkəti”nin sədri Taleh Bağırzadənin üç körpəsini başsız qoyan şəxsi öldürmüşəm, bundan nümunə götürün. İslamın düşmənlərini öldürün, Azərbaycanda hakimiyyəti İslam birliyi ələ almalıdır” deyərək, ölkə əhalisini respublikanın vəzifəli şəxslərinə qarşı silahlı mübarizəyə qalxmağa çağırış edib [14].

Qeyd edək ki, belə araşdırmalar və təhlili yazılar hər hansı bir hadisə ətrafında cəmiyyətdə yaranan artıq dedi-qodulara, qeyri - peşakar, bəzən də qəsdən uydurma yaradan saytların yalan məlumatlarına son qoyur, cəmiyyəti düzgün istiqamətə yönəldir.

“Kaspi” qəzeti hadisə və faktorlara təhlili münasibətdə iki prinsipi əsas götürür: birincisi, bu sahədə rəsmi materialları dərc edir; ikincisi, öz əməkdaşlarının yaradıcılığının məhsulu olan yazıları səhifəyə çıxarır. Məsələn, qəzetin dərc olunan “2018-ci ildə qarşımızda duran bütün vəzifələr uğurla və vaxtında icra olunur” [13] sərəlvhəli böyük həcmli bir yazı prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə oktyabrın 9-da Nazirlər Kabinetinin 2018-ci ilin doqquz ayının sosial iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclası barədə rəsmi hesabat müəllifsizdir. Yeni bu material TREND agentliyindədir. Qeyd edək ki, informasiya agentliyi, bu hesabatı yüksək səviyyədə hazırlamışdır. Bu hesabatda iclasın gedişində aparılan müzakirələr hər istiqamətə uyğun olaraq, ayrı-ayrı mövzu başlıqları ilə təqdim olunur. Bölmələrin sərəlvhələrinə diqqət edək: “2018-ci ildə Azərbaycanın beynəlxalq mövqeləri daha da möhkəmlənib”, “Hərbi qüdrətimizi artırırıq və artıracağıq”, “Gördüyümüz işlər siyasi çəkimizi böyük dərəcədə artırıb”, “İqtisadiyyatımız istənilən dövrdə öz dayanıqlılığını nümayiş etdirir”, “Rüşvətxorluğa, korrupsiyaya qarşı mübarizə çox ciddi aparılmalıdır”. Göründüyü kimi, Prezident ölkənin ictimai - siyasi, sosial - iqtisadi, mənəvi inkişaf istiqamətlərinin hər biri ətrafında ciddi söhbət aparmışdır. Janr etibarilə hesabat kimi qəbul etdiyimiz bu yazı dərc etməkdə qəzet oxucuda öz ölkəsinin bütün sahələrdəki uğurları barədə geniş təsəvvür yaradır.

Əlbəttə, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, bu materialı qəzet “Trend”in təqdimatından dərc edir. Ancaq bir onu vurğulamaq istəyirik ki, “Kaspi” bu yığıncaq barədə xüsusi olaraq, hesabat xarakterli yazı ona görə dərc edir ki, hesabat bir janr olaraq daha çox təhlili xarakterdə olur ki, bu da faktları tez və axıradək qavramaq işində oxucunun daha çox karına gəlir.

Material - hesabat bütünlükdə Prezidentin çıxışı üzərində qurulmuşdur. Ona görə də bir hesabatın bəzi məqamlarını diqqətə çatdırmaq istərdik: “Dövlətimizin başçısı qeyd edib: “2018-ci il ölkəmiz üçün uğurlu il olmuşdur. İlin əvvəlindən qarşımıza qoyduğumuz bütün vəzifələr uğurla və vaxtında icra edilir. Azərbaycan 2018-ci ildə də öz dinamik inkişafını təmin etmişdir və ölkəmiz əmin - amanlıq, sabitlik, təhlükəsizlik şəraitində yaşamışdır.

Bugünkü dünyada vəziyyəti nəzərə alsaq, deməli ki, bu gün sabitlik, təhlükəsizlik hər bir ölkə üçün əsas amillərdən biridir. Azərbaycanda isə təhlükəsizlik, əmin - amanlıq, sabitlik qorunur, möhkəmlənir. Sabitliyin, uğurlu inkişafımızın təməlinə bizim düşünülmüş siyasətimiz dayanır, eyni zamanda, xalq tərəfindən bizim siyasətimizə göstərilən dəstək dayanır. Dünyada və xüsusilə yaşadığımız bölgədə vəziyyət gərgin olaraq qalır, yeni qarşıdurma, münaqişə ocaqları yaranır. Əvvəlki illərdə yaranmış gərgin vəziyyət əfsuslar olsun ki, aradan qaldırılmır. Belə olan vəziyyətdə biz əlbəttə ki, özümüzü mümkün olan xarici risklərdən daha da ciddi qorumalıyıq və qoruyuruq. Bir daha qeyd etmək istəyirəm, Azərbaycanda daxili risklər mənbəyi yoxdur və biz öz siyasətimizlə, görülən işlərlə özümüzü mümkün olan təhlükələrdən qoruyuruq və qoruyacağıq. Azərbaycan xalqının rahat həyatını təmin edirik və edəcəyik” [13].

Prezident çıxışının əvvəlində bu qeydləri etməklə sonrakı fikirlərini əsaslandırmaq məqsədi daşıyır.

Qəzet prezidentin hərbi quruculuq məsələlərinə dair fikirlərindən aşağıdakı misalı gətirir. Biz də Prezidentin çıxışından bir hissəni olduğu kimi təqdim edirik: **“HƏRBİ QÜDRƏTİMİZİ ARTIRIRIQ VƏ ARTIRACAĞIQ”**

Dövlət başçısı vurğulayıb ki, münaqişə ilə bağlı indiki danışıqlar mərhələsi ictimaiyyət üçün bəllidir:

“Ermənistan tərəfinin cəhdləri nəticə vermədi, Ermənistan - Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı danışıqların formatı dəyişməz olaraq qalır. Bu danışıqlar Ermənistan və Azərbaycan arasında aparılıb, aparılır və aparılmalıdır. İki ölkənin xarici işlər nazirlərinin iki görüşü bunu bir daha sübut edir. Son vaxtlar baş vermiş digər hadisələr onu göstərir ki, danışıqlar formatı dəyişməz olaraq qalır və bu münaqişə tezliklə beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri əsasında, ölkəmizin ərazi bütövlüyü çərçivəsində öz həllini tapmalıdır, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü heç vaxt danışıqların predmeti olmayıb, bu gün də deyil və heç vaxt olmayacaq. Ona görə biz bundan sonra da öz prinsiplial mövqeyimizdə qalacağıq. Ümid edirəm ki, Ermənistanın yeni rəhbərliyi öz siyasətində konstruktivlik nümayiş etdirəcək və torpaqlarımızı tezliklə işğalçılardan azad olunacaqdır.

Bununla yanaşı əlbəttə ki, biz öz hərbi qüdrətimizi artırırıq və artıracağıq. Azərbaycan Ordusu dünya miqyasında 50 ən güclü ordu sırasındadır və beynəlxalq reytinglər də, heyat da bunu göstərir, bizim hərbi uğurlarımız da buna dəlalət edir. Eyni zamanda, bu il Bakıda iki dəfə möhtəşəm hərbi parad keçirilmişdir və bu paradlarda bizim hərbi qüdrətimiz həm xalqımıza, həm dünyaya nümayiş etdirilmişdir. Bu gün Azərbaycan Ordusu ən müasir silahlarla, texnika ilə təchiz edilib, bu proses davam etdirilir. Biz bundan sonra da ən müasir hərbi texnikanı alacağıq, yeni kontraktlar imzalanır. Əvvəlki illərdə imzalanmış kontraktlar əsasında ən müasir silahlar ölkəmizə gətirilir, onların bir hissəsi hərbi paradlarda göstərilib, bir hissəsi göstərilməyib. Demək olar ki, biz bu gün öz hərbi potensialımızı maddi - texniki təchizat baxımından tam təmin etmişik. Biz bundan sonra yalnız ən müasir texnikanı, silahları almaq fikrindəyik və bu texnikanı bizə satmaq istəyən ölkələrin sayı artır. Onsuz da bu məsələ ilə bağlı heç bir çətinlik yoxdur. Əvvəlki illərlə müqayisədə bu gün biz seçim edirik, nəinki hansısa bir təchizatçıya bağlıyıq. Ona görə biz bu gün bir çox ölkələrdən hərbi təyinatlı məhsullar alırıq. Bu il Bakıda üçüncü müdafiə sənayesi sərgisi uğurla keçirilmişdir. Bir çox aparıcı şirkətlər öz məhsullarını nümayiş etdirmişlər. Azərbaycan öz hərbi - texniki potensialını ortaya qoydu. Bu gün biz hərbi texnikanın istehsalı işində uğurla inkişaf edirik” [13].

Prezidentin çox cüzi şəkildə misal gətirdiyimiz fikirləri oxucuda bir tərəfdən ordu quruculuğu və qələbəyə inam hissi yaradır, digər tərəfdən isə uğurlarını ortaya qoyur.

Qəzetin elə həmin nömrəsində redaksiyanın istedadlı əməkdaşı Rufik İsmayılovun “Azərbaycanın yeni uğur hekayəsini yazıldığı tarix” [13] sərəlövhəli yazısı da maraqlı təhlilləri ilə diqqəti cəlb edir. Bu yazı İlham Əliyevin üçüncü dəfə Prezident seçildiyi 9 oktyabr gününə həsr olunub. Məlumdur ki, İlham Əliyev üçüncü dəfə ölkə prezidenti seçilib və bu yazı da Prezidentin Azərbaycana xidmət fəaliyyəti ayrı - ayrı sahələr üzrə bölmələrdə təqdim olunur. Yazıda “Ölkəmizin güclü müdafiə sənayesi”, “Cənubi Qafqaz Lider dövləti”, “Müstəqil Azərbaycan uğrunda”, “Uğurlu siyasətin məntiqi nəticəsi” kimi bölmələr İlham Əliyevin bir Prezident kimi fəaliyyətini faktlarla bizə təqdim edir. Yazının bir maraqlı cəhəti də odur ki, müəllif tanınmış siyasi ekspertlərin fikirlərini ümumiləşdirir. Məsələn, siyasi şərhçi Vüqar Rəhimzadə: “İlham Əliyevin ölkəyə rəhbərlik etdiyi ötən 15 il ərzində Azərbaycanda genişmiqyaslı işlər görüldü, bütün sahələrdə quruculuq, inkişaf, tərəqqi özünü göstərib. Onun fikrincə, ölkəmizin inkişaf dinamikasına nəzər salanda müasir Azərbaycanın son 15 ildə daha böyük inkişaf yolu keçdiyi aydın görünür: “Azərbaycanda siyasi, iqtisadi, aqrar, sosial, humanitar və sair sahələrdə çoxsaylı dövlət proqramları həyata keçirilib. Bu proqramlar çərçivəsində görülən işlər Azərbaycanın simasını ötən illərlə müqayisədə tanınmaz dərəcədə dəyişib, şəhər və kəndlər arasında fərq aradan qalxıb. Azərbaycanda azad cəmiyyət qurulub və inkişaf edib. Ölkəmizdə söz, mətbuat, vicdan azadlığı, həmçinin bütün demokratik prinsiplər təmin olunub. Ötən 15 ildə milyonlarla yeni iş yerləri açılıb, gənc nəslin milli-mənəvi, vətənpərvər ruhda böyüməsi, keyfiyyətli təhsil alması üçün vacib işlər görüldü. Bakı - Tbilisi - Qars dəmir yolu, Yeni Əsrin Müqaviləsi, Ələt Beynəlxalq Dəniz Limanı, beynəlxalq əhəmiyyətli digər layihələrin reallaşması, ölkəmizin beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlərə ev sahibliyi etməsi də Azərbaycan prezidentinin uğurlu siyasətinin göstəricisidir. Ermənistanın işğalçı siyasətinə məruz qalan Azərbaycanda ötən illər ərzində ordu quruculuğu sahəsində də əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirilib. Bunun sayəsində Silahlı Qüvvələrimiz dünyanın ən güclü 50 ordusu sırasında yer alıb. Bu gün Azərbaycan Ordusu Ali Baş Komandan İlham Əliyevin istənilən tapşırığını yerinə yetirməyə, işğal altındakı torpaqlarımızı müharibə yolu ilə ən qısa zamanda azad etməyə qadirdir. Bütövlükdə Azərbaycanda son illər ərzində yaradılan, qurulan nə varsa, ümumiyyətlə görülən bütün işlər aparılan uğurlu siyasətin məntiqi nəticəsidir” [13].

Beləliklə, tədqiqatda misal gətirdiyimiz materiallar onu göstərir ki, “Kaspi” qəzeti Azərbaycan əhatə edən, milli maraqlarımıza, dövlətçiliyimizə aid olan mövzuların heç biri ətrafında daimi olaraq təhlillər aparır və buna öz

oxcularına müntəzəm təqdim etməklə sələfinin maarifçilik işini yeni dövrdə inamla davam etdirir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Mir Cəlal. Azərbaycanca ədəbi məktəblər. Bakı: Ziya-Nurlan, 2004, 391 s.
2. Məhərrəmli Q.M. Jurnalistikanın əsasları. Bakı: Qanun, 2012, 436 s.
3. Üç əsrin qəzeti / N.Məmmədlinin redaktəsi ilə. Bakı: Qanun, 2011, 528 s.
4. Vəlibəyov R.V. "Kaspi" qəzeti Azərbaycanda milli şüuru formalaşdıran maarifçi ziyahların əsas tribunalarından biri kimi. Üç əsrin qəzeti. Bakı: Qanun, 2011, səh. 234-245
5. Vəliyeva S.M. Milli dövlətçilik hərəkatının yüksəlişi və Xalq Cümhuriyyəti dövründə azərbaycançılıq ideyası. Bakı: Azərbaycan, 2003, 128 s.
6. Zeynalov A.B. "Kaspi" qəzetinin hadisələrə analitik baxış bucağı. Üç əsrin qəzeti. Bakı: Qanun, 2011, səh. 421-451
7. "Kaspi" qəzeti, 29 oktyabr 2010
8. "Kaspi" qəzeti, 17 iyun 2011
9. "Kaspi" qəzeti, 23 iyun 2011
10. "Kaspi" qəzeti, 29 iyun 2011
11. "Kaspi" qəzeti, 21 sentyabr 2018
12. "Kaspi" qəzeti, 26 sentyabr 2018
13. "Kaspi" qəzeti, 10 oktyabr 2018
14. "Kaspi" qəzeti, 7-9 iyul 2018

Açar sözlər: *maarifçilik, publisistika, format, klassika, janr, Qarabağ.*

Ключевые слова: *просвещение, публицистика, формат, классика, жанр, Карабах.*

Key words: *enlightenment, publicism, format, classics, genre, Garabagh.*

"Kaspi" qəzetində hadisə və faktlara təhlilimünasibət formaları

XÜLASƏ

Məqalədə klassik "Kaspi" qəzetinin (1881-1919) maarifçilik ənənələrinin müasir "Kaspi" qəzetində uğurlu davamı ətrafında söhbət gedir. 1999-cu ildə yenidən eyni adla nəşrə başlayan "Kaspi" qəzetinin hadisələrə, faktlara publisistik təhlil manerası ilə münasibətinin əsasında dayanan maarifçilik illüstrativ nümunələrlə təhlilə cəlb edilir. "Kaspi" qəzetinin tipoloji xarakteri və bu xarakterin onun informasiya siyasətini formalaşdırması kimi məsələlərə elmi-nəzəri münasibət bildirir. "Kaspi" qəzetinin əməkdaşları və kənar müəlliflərinin publisistikası məqalənin taktik materiallarını təşkil edir. Məqalə müsiri "Kaspi"-nin aparıcı mövzuları üzərində elmi-nəzəri konsepsiya təqdim edir.

Форматы аналитического отношения к событиям и фактам в газете "Каспий"

Резюме

В статье ведутся дебаты вокруг успешного продолжения в современной газете "Каспи" просветительских традиций классической газеты "Каспи" (1881-1919). В 1999 году просвещение, которое опирается на отношение одноименной газеты "Каспи" к событиям и фактам с манерой публицистического анализа, привлекается в процесс анализа, что ведется с помощью иллюстративных примеров. При этом демонстрируется научно – теоретическое отношение к таким вопросам, как типологический характер газеты "Каспи" и формирование данного характера в ее информационной политике. Тактические материалы статьи состоят из публицистики сотрудников и посторонних авторов газеты "Каспи". Статья представляет научно – теоретическую концепцию над ведущими тематиками современного "Каспи".

Analytical relation forms to events and facts in Kaspi newspaper

Summary

Article is devoted to the successful proceeding in modern Kaspi newspaper of enlightenment traditions of classic Kaspi newspaper (1881-1919). Kaspi newspaper commenced to be published with the same name in 1999 is involved in the enlightening illustrative samples on the basis of relations to events and facts with publicistic maneura. Scientific- theoretical attitude is referred to typological feature of Kaspi newspaper and cases as forming of information policy by such character. Employees of Kaspi newspaper and publicism of other authors comprise the tactical materials of the article. Article presents scientific – theoretical conception on the leading topics of modern Kaspi.

RƏYÇİ: dos.L.Ələkbərova